

راهبردهای سرمایه‌گذاری برای تولید در بخش کشاورزی

نسیبه زارعی^۱

چکیده

در چند سال اخیر روند نگران‌کننده از سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی در کشاورزی به دلایل مختلفی مانند شرایط اقتصادی یا عدم مدیریت کارا و درست مشاهده می‌شود. بخش کشاورزی رتبه ۴ را در تبدیل سرمایه خالص ماشین‌آلات و ساختمان به ارزش افزوده دارد. متغیر تشکیل سرمایه ثابت ناخالص از سال ۲۰۰۲ تا سال ۲۰۲۲، دارای روند صعودی بوده، اما رشد آن در همان بازه، نوسان بالایی داشته است. شاخص جهت‌گیری کشاورزی کشور در بازه ۰/۴۲ و ۰/۳۳ در نوسان است. بر اساس آنچه گفته شد، میزان سرمایه‌گذاری دولتی صورت‌گرفته در بخش کشاورزی بسیار کمتر از ارزش افزوده ایجادشده در این بخش است. افزایش هزینه‌های تولید از سویی و از سوی دیگر، وجود قیمت‌گذاری دستوری بدون هیچ‌گونه برنامه‌ریزی سبب از بین رفتن هر نوع انگیزه تولید توسط بخش خصوصی در کشور شده است. در راستای تأمین امنیت غذایی کشور با سرمایه‌گذاری کارآمد و پایدار برای تولید، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

سرمایه‌گذاری برای تولید در مزارع کوچک‌مقیاس و ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه بخش کشاورزی و سرمایه‌گذاری در کشاورزی دانش‌بنیان.

واژگان کلیدی: انگیزه سرمایه‌گذاری، بخش کشاورزی، سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی.

مقدمه

سرمایه‌گذاری تغییر در نهاده‌های ثابت مورد استفاده در فرایند تولید است. در محدودترین تعریف، سرمایه‌گذاری عبارت است از تغییر در موجودی سرمایه یا نهاده‌های فیزیکی (زمین، تجهیزات، ماشین‌آلات، تأسیسات ذخیره‌سازی و دام) که عمر مفید یک سال یا بیشتر دارند. به دلیل ماهیت متغیر سرمایه‌گذاری، اندازه‌گیری آن به راحتی امکان‌پذیر نیست. اغلب اقتصاددانان، سرمایه‌گذاری را از طریق بهبود زمین، توسعه منابع طبیعی و توسعه سرمایه

انسانی، فیزیکی و اجتماعی اندازه می‌گیرند. سرمایه اجتماعی مجموعه روابط شخصی و دانش نهادهایی است که یک فرد یا خانواده دارد. تحقیق، توسعه و آموزش اشکال سرمایه‌گذاری انسانی هستند. همچنین، آموزش و حمل‌ونقل طیف وسیعی از نهادهای اجتماعی موجود هستند که بر سرمایه اجتماعی نیز تأثیر می‌گذارند، به‌طورکلی، باید گفت سرمایه فقط به صورت مالی نیست. در گزارش حاضر به بررسی سرمایه‌گذاری مالی در بخش کشاورزی پرداخته می‌شود.

کشاورزی بسیار مهم است. دسترسی به بازار داخلی و خارجی به دلیل برنامه‌ریزی و مدیریت یکپارچه در ارگان‌های مرتبط، چگونگی سرمایه‌گذاری، تدوین برنامه تولید و آمایش سرزمین کارا و جامع، تهیه برنامه توسعه در سطح کلان برای جای‌گذاری بهتر سرمایه و... ازجمله عوامل مؤثر در مسیر سرمایه‌گذاری کارا تر است که کاستی در هریک از این عوامل مانع استفاده درست از سرمایه در بخش کشاورزی می‌شود. آبیاری مثال بارزی در این موضوع است. مسئله آب و اهمیت آن در سراسر دنیا از سویی و از سوی دیگر، بالا بودن هزینه احداث و نگهداری تجهیزات آبیاری در بخش کشاورزی، این مهم را نیازمند سرمایه‌گذاری پایدار کرده است، اما جذب سرمایه در آن در کشور به‌کندی پیش می‌رود. سرمایه‌گذاری‌های بسیار زیادی در طرح‌های آبیاری انجام می‌شود که بازدهی پیش‌بینی‌شده را ارائه نمی‌دهد. این موضوع منجر به کاهش سرمایه در این بخش شده است. بنابراین، هر کشور و دولت نیازمند یک نقشه راه برای سرمایه‌گذاری کارا، اصولی و مسئولانه در بخش کشاورزی است.

اصول سرمایه‌گذاری مسئولانه در سیستم‌های کشاورزی و غذایی که کمیته امنیت غذایی جهانی در سال 2014 به تصویب رسانده، جامع‌ترین ابزار راهنمایی بین‌المللی برای سرمایه‌گذاری‌های کشاورزی است (شکل شماره 1). این اصول به‌عنوان چهارچوبی برای هدایت اقدامات همه ذی‌نفعان درگیر در سیستم‌های کشاورزی و مواد غذایی عمل می‌کنند. این اصول بر توسعه اقتصادی پایدار،

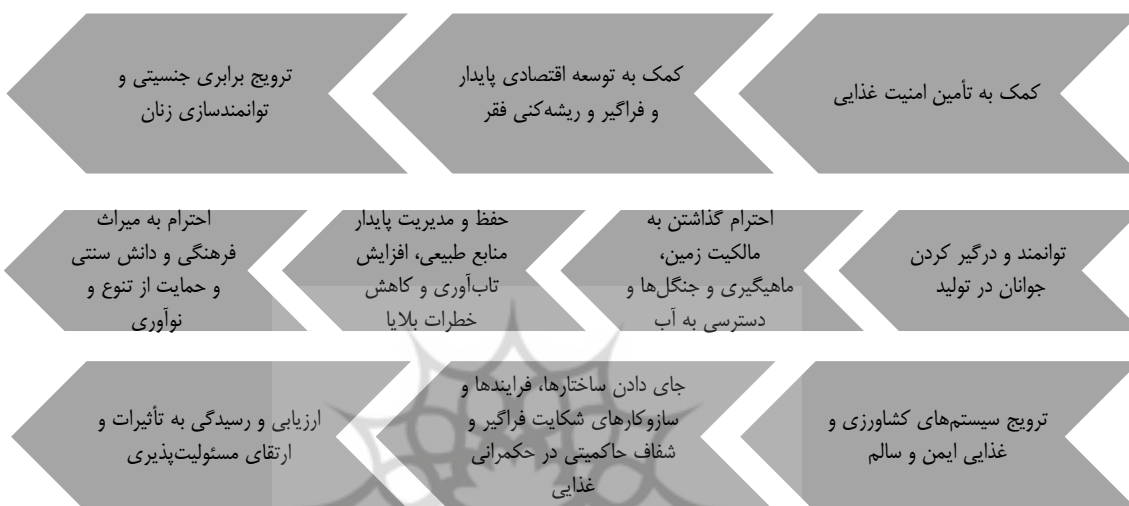
بر اساس پیش‌بینی‌های بانک جهانی، جمعیت جهان تا سال 2050 به بیش از 10 میلیارد نفر افزایش می‌یابد. این جمعیت (شهری و روستایی) برای تأمین نیازهای اولیه خود به غذا و فیبر نیاز دارند. همراه با افزایش مصرف کالری و غذاهای متنوع در دنیا، تخمین زده می‌شود که تولیدات کشاورزی برای پاسخ‌گویی به تقاضای جهانی باید تا سال 2050 تقریباً 70 درصد افزایش یابد. با توجه به این پیش‌بینی صورت‌گرفته، اهمیت سرمایه‌گذاری در بخش تولیدی کشاورزی دوچندان می‌شود؛ زیرا بدون سرمایه مکفی، امکان افزایش این حجم از مواد غذایی در هیچ کشور یا دولتی وجود نخواهد داشت.

بر اساس گزارش‌های سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد در سال 2020، برای دستیابی به هدف توسعه پایدار و پایان دادن به فقر و گرسنگی در دنیا، به سرمایه‌گذاری سالانه 265 میلیارد دلار در سطح جهان نیاز است. 140 میلیارد دلار از این سرمایه‌گذاری باید برای رسیدن به اهداف توسعه در بخش کشاورزی متمرکز شود. سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی 2/5 تا 3 برابر بیشتر از سرمایه‌گذاری در دیگر بخش‌های اقتصاد در افزایش درآمد فقرا مؤثر است. بنابراین، جدا از اتفاقات منطقه‌ای و شرایط اقتصادی هر کشور، سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی باید برای کاهش گرسنگی و فقر صورت گیرد.

همان‌طور که گفته شد، سرمایه و سرمایه‌گذاری برای افزایش مواد غذایی در حال و آینده کشور ضروری است، اما چگونگی سرمایه‌گذاری در بخش

ریشه‌کنی فقر، برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان،
 مشارکت جوانان، احترام به مالکیت زمین و مدیریت
 و حفاظت از منابع طبیعی تأکید دارند و هدف آن‌ها
 ترویج کشاورزی و سیستم‌های غذایی ایمن و سالم
 و ترکیب ساختارهای حاکمیتی شفاف و فراگیر و
 رویه‌ها و سازوکارهای جبران خسارت است.

شکل ۱- ده اصل برای سرمایه‌گذاری مسئولانه در کشاورزی و سیستم‌های غذایی

گذر کردن از ده اصل یادشده و دستیابی به نتایج
 مثبت سرمایه‌گذاری در کشاورزی به چهارچوب‌های
 قانونی داخلی مرتبط نیز نیاز دارد. بنابراین، نمایندگان
 مجلس برای حمایت از اجرای اسناد ملی و بین‌المللی
 که سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی در کشاورزی
 را برای افزایش بهره‌وری پایدار، افزایش درآمد و ایجاد
 فرصت‌های شغلی به‌ویژه به نفع خرده‌مالکان، زنان و
 کشاورزان خانوادگی هدایت می‌کند، کلیدی هستند.
 افزایش سرمایه‌گذاری یا تشویق به آن در برنامه هفتم
 پیشرفت یا بودجه سالانه بخش کشاورزی می‌تواند آثار
 معنادار بر سرمایه‌گذاری‌های دولتی و غیردولتی در این
 بخش داشته باشد. به عبارت دیگر، پس از بومی‌سازی
 این ده اصل، می‌توان آن‌ها را به‌عنوان سندی مهم برای
 سرمایه‌گذاری اصولی و اثربخش در بخش کشاورزی

در راستای ارتقای کمیت و کیفیت مواد غذایی در کشور
 به کار برد. با توجه به اهمیت سرمایه‌گذاری در بخش
 کشاورزی و تأکید مقام معظم رهبری با شعار سال ۱۴۰۴
 مبنی بر «سرمایه‌گذاری برای تولید»، هدف از گزارش
 حاضر بررسی ابعاد سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی
 برای تولید است. در این راستا، این پرسش‌ها مطرح
 است که روند سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی برای
 تولید به چه صورت است؟ نسبت سرمایه‌گذاری در
 بخش کشاورزی و دیگر بخش‌ها و فعالیت‌های
 اقتصادی چگونه است و عملکرد دیگر کشورها در
 سرمایه‌گذاری برای تولید در بخش کشاورزی چگونه
 است؟ برای پاسخ به این پرسش‌ها، ابتدا به بررسی وضع
 موجود سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی پرداخته
 می‌شود. پس از آن تجارب دیگر کشورها گزارش

می‌شود. در نهایت، پس از ارائه ملاحظات امنیت اقتصادی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها بیان می‌شود.

۱- وضع موجود

در زمینه رشد در مواد غذایی و کشاورزی، تأکید بر بهره‌وری است؛ زیرا گسترش زمین‌های قابل کشت در بیشتر کشورها به دلیل کمبود زمین مناسب یا به دلیل اولویت‌های زیست‌محیطی بسیار محدود است. افزایش بهره‌وری از آغاز تحقیقات تا انتقال آن به مزارع و آموزش کشاورزان و بهره‌برداران نیازمند سرمایه مالی است. بنابراین، فقدان سرمایه یکی از بزرگ‌ترین موانع افزایش بهره‌وری و ادامه کشاورزی معیشتی در کشور به شمار می‌رود. به عبارت دیگر، عدم دسترسی به سرمایه به عنوان عامل محدودکننده ظرفیت تولید کشاورزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ در چند سال اخیر روند

نگران‌کننده‌ای از سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی در کشاورزی به دلایل مختلفی مانند شرایط اقتصادی یا عدم مدیریت کارا و صحیح مشاهده می‌شود. کاهش سرمایه‌گذاری دولتی از اهمیت و حساسیت بیشتری برخوردار است؛ زیرا سرمایه‌گذاری عمومی در زیرساخت‌های اساسی، تشکیل سرمایه انسانی و تحقیق و توسعه، شرایط لازم برای سرمایه‌گذاری خصوصی را فراهم می‌کند. به عبارت دیگر، با کاهش سرمایه‌گذاری دولتی، به صورت ناخودآگاه سرمایه‌گذاری خصوصی کاهش می‌یابد. سرمایه‌گذاری‌های دولتی سبب افزایش پذیرش فناوری، افزایش سرمایه‌گذاری تکمیلی در مزرعه و استفاده از نهاده‌ها و بازاریابی کالاهای کشاورزی تولیدشده می‌شود. در ادامه، وضعیت سرمایه‌گذاری برای تولید در بخش کشاورزی و مقایسه آن با دیگر بخش‌های اقتصادی گزارش می‌شود.

نمودار ۱- موجودی سرمایه خالص (ماشین‌آلات و ساختمان) در بخش‌های مختلف اقتصادی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۴۰۴.

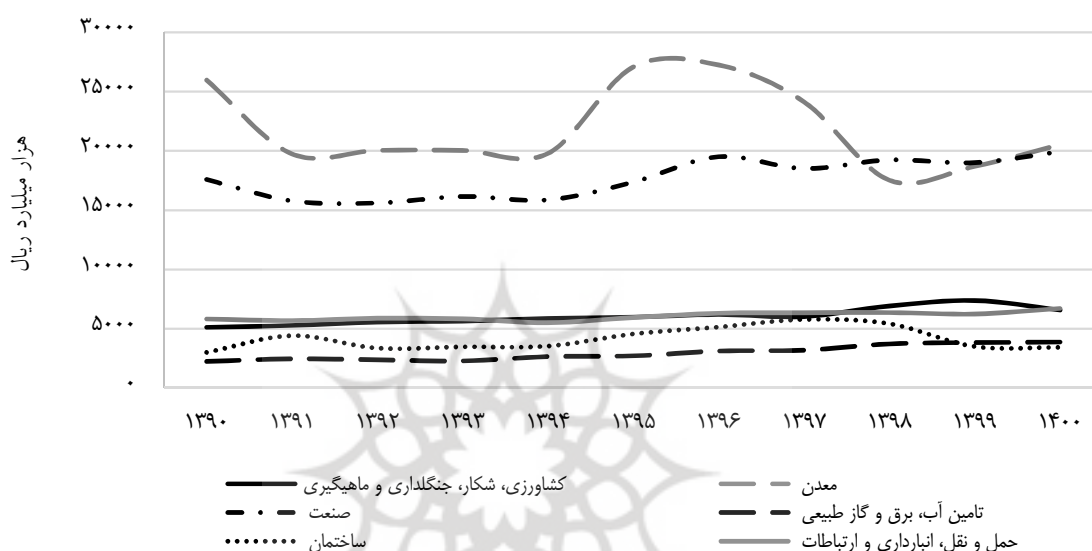
بخش مولد که منبع تولید و توزیع بیش از ۹۰ درصد کالاهای اساسی و مواد غذایی در کشور

همان‌طور که در نمودار شماره ۱ مشاهده می‌شود، به رغم اهمیت بخش کشاورزی به عنوان

کشاورزی به‌طور میانگین سالانه به‌ترتیب ۲/۱ و ۲/۲ برابر بیشتر است. در ادامه، ارزش افزوده رشته فعالیت‌ها و بخش‌های مختلف اقتصادی مورد مقایسه قرار می‌گیرد.

است، مقدار سرمایه‌گذاری ماشین‌آلات و ساختمان در آن در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰، پایین‌تر از صنعت و حمل‌ونقل است. سرمایه‌گذاری در دو بخش صنعت و حمل‌ونقل نسبت به بخش

نمودار ۲- ارزش افزوده رشته فعالیت‌ها و بخش‌های اقتصادی کشور به قیمت ثابت سال ۱۴۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۴۰۴.

است. برای بررسی میزان کارایی و اثرگذاری سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در هر بخش، به بررسی نسبت ارزش افزوده آن بخش و فعالیت به سرمایه خالص (ماشین‌آلات و ساختمان) پرداخته می‌شود.

طبق نمودار بالا، بیشترین ارزش افزوده به‌ترتیب مربوط به بخش‌های معدن، صنعت، حمل‌ونقل و کشاورزی (به‌صورت تقریباً مساوی) است. کمترین ارزش افزوده نیز مربوط به تأمین آب، برق و گاز طبیعی

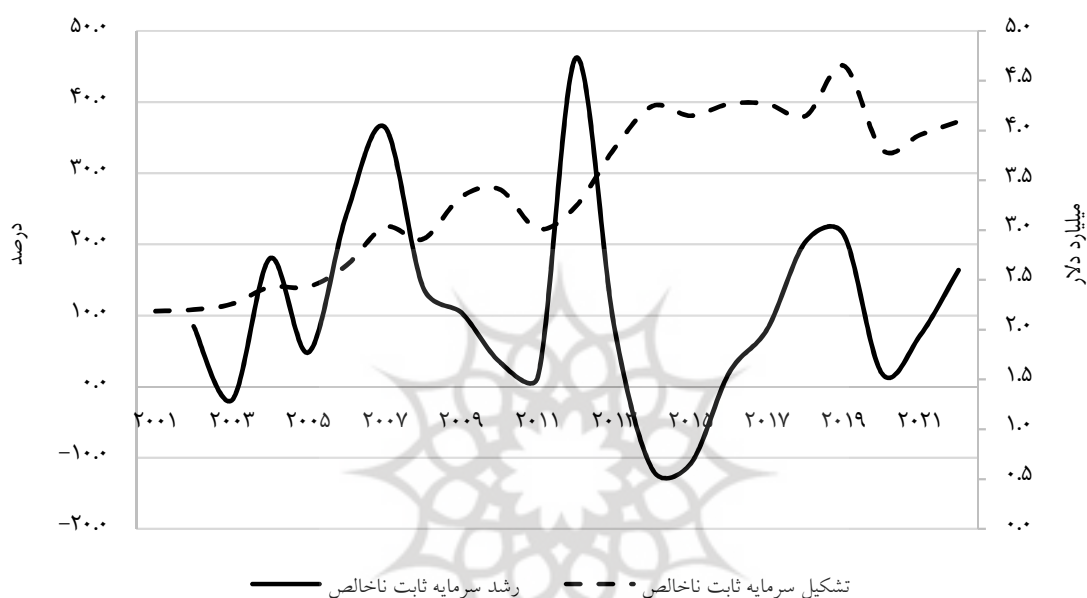
جدول ۱- نسبت ارزش افزوده هر فعالیت به سرمایه خالص (ماشین‌آلات و ساختمان) از سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰

نسبت ارزش افزوده به سرمایه (ماشین‌آلات و ساختمان)	نام فعالیت یا بخش
۳	کشاورزی
۵۸	معدن
۴	صنعت
۱	آب، برق و گاز طبیعی
۱۴	ساختمان
۱	حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، کشاورزی رتبه ۴ را در تبدیل سرمایه خالص ماشین‌آلات و ساختمان به ارزش افزوده دارد. برای بررسی دقیق‌تر میزان سرمایه‌گذاری کل صورت گرفته در بخش کشاورزی، از متغیر تشکیل سرمایه ثابت ناخالص کشاورزی استفاده شده است.

نمودار ۳- تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش کشاورزی و رشد آن در کشور در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۲ (قیمت ثابت سال ۲۰۱۵)

مأخذ: Food and Agriculture Organization, 2025

بخش کشاورزی از شاخص جهت‌گیری کشاورزی^۱ استفاده می‌شود. این شاخص میزان تمرکز اقتصاد یا سیاست‌های یک کشور یا منطقه را بر کشاورزی اندازه می‌گیرد. شاخص جهت‌گیری کشاورزی می‌تواند عوامل مختلفی مانند بازده کشاورزی، کاربری زمین، سرمایه‌گذاری در کشاورزی، حمایت دولت و سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی و اشتغال را دربرگیرد. تجزیه و تحلیل این شاخص بینش‌هایی را در مورد اهمیت و توسعه بخش کشاورزی در یک زمینه خاص ارائه می‌دهد.

همان‌طور که در نمودار بالا مشاهده می‌شود، متغیر مورد بررسی از سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۲، دارای روند صعودی بوده، اما رشد آن در همان بازه نوسان بالایی داشته است. با مقایسه نمودارهای شماره ۲ و ۳ می‌توان به این مهم دست‌یافت که با افزایش تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش کشاورزی و رشد آن، ارزش افزوده این بخش افزایش می‌یابد. همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، اندازه‌گیری سرمایه‌گذاری به‌راحتی امکان‌پذیر نیست. بنابراین، در مجامع بین‌المللی برای اندازه‌گیری سرمایه‌گذاری دولت‌ها و اقتصادها در

1. Agricultural Orientation Index

جدول ۲- گزارش شاخص جهت‌گیری بخش کشاورزی از سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۱

شاخص جهت‌گیری کشاورزی	سال	شاخص جهت‌گیری کشاورزی	سال
۰/۳۷	۱۳۹۱	۰/۳۳	۱۳۸۰
۰/۳۸	۱۳۹۲	۰/۳۴	۱۳۸۱
۰/۳۷	۱۳۹۳	۰/۳۴	۱۳۸۲
۰/۳۹	۱۳۹۴	۰/۳۵	۱۳۸۳
۰/۴۲	۱۳۹۵	۰/۳۵	۱۳۸۴
۰/۴۲	۱۳۹۶	۰/۳۶	۱۳۸۵
۰/۴۲	۱۳۹۷	۰/۳۵	۱۳۸۶
۰/۴۱	۱۳۹۸	۰/۳۶	۱۳۸۷
۰/۳۶	۱۳۹۹	۰/۳۶	۱۳۸۸
۰/۳۷	۱۴۰۰	۰/۳۸	۱۳۸۹
۰/۳۷	۱۴۰۱	۰/۳۸	۱۳۹۰

مأخذ: Food and Agriculture Organization, 2025

۲- سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی در کشورهای مختلف

شاخص جهت‌گیری کشاورزی می‌تواند نشان‌دهنده رشد اقتصادی و امنیت غذایی در هر کشور باشد. جهت‌گیری کشاورزی بالاتر به‌ویژه در اقتصادهای در حال توسعه که در آن کشاورزی صنعت عمده‌ای است، می‌تواند به سهم قابل توجهی در تولید ناخالص داخلی منجر شود. از سوی دیگر، اولویت دادن به کشاورزی می‌تواند تولید غذای محلی را افزایش دهد، امنیت غذایی را بهبود بخشد و وابستگی به واردات را کاهش دهد. همچنین، بالا بودن شاخص یادشده می‌تواند به معنای بزرگ بودن بخش کشاورزی در آن کشور باشد. از دیگر مزایای بالا بودن شاخص جهت‌گیری کشاورزی یا سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی را می‌توان توسعه روستایی دانست؛ زیرا افزایش سرمایه‌گذاری در

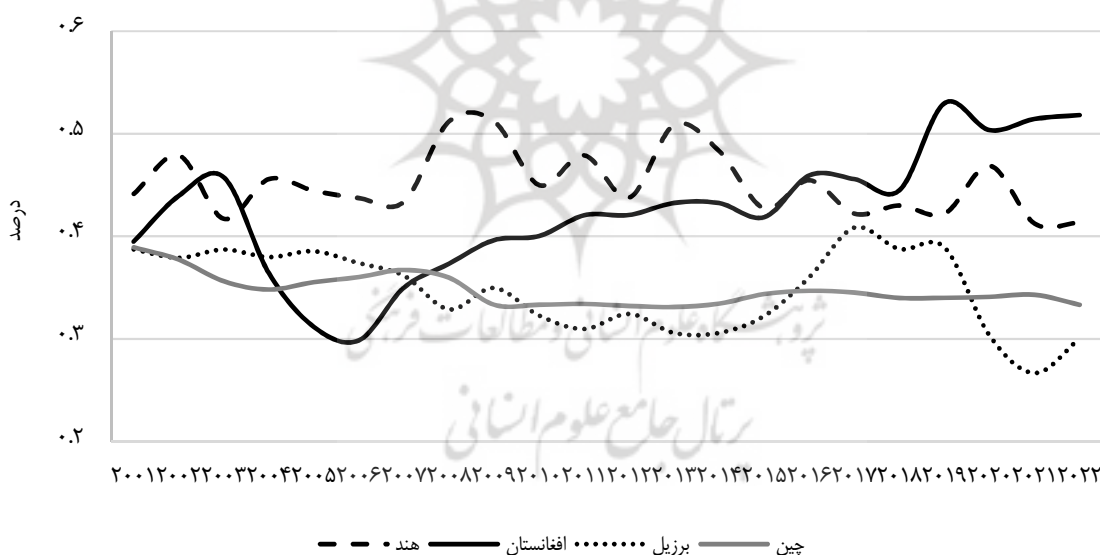
این شاخص با تقسیم سهم هزینه دولت در بخش کشاورزی بر سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی محاسبه می‌شود. مقدار بیشتر از ۱ در شاخص یادشده به معنای این است که بخش کشاورزی نسبت به ارزش اقتصادی خود، سهم بیشتری از مخارج دولت دریافت می‌کند. مقدار کمتر از ۱ نیز حاکی است که مخارج دولتی کمتری نسبت به ارزش اقتصادی بخش کشاورزی، به آن تعلق گرفته است. اغلب کشورهای توسعه‌یافته مانند کانادا، استرالیا، روسیه و غیره دارای شاخص بالاتر از ۱ هستند (زارعی، ۱۴۰۳). همان‌طور که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود، شاخص یادشده در بازه ۰/۴۲ و ۰/۳۳ در نوسان است. بر اساس آنچه گفته شد، میزان سرمایه‌گذاری دولتی صورت گرفته در بخش کشاورزی بسیار کمتر از ارزش افزوده ایجادشده در این بخش است.

شاخص جهت‌گیری کشاورزی بالا می‌تواند توسعه و امنیت غذایی را تقویت کند، باید با توجه به پایداری و تنوع برای کاهش خطرات ذاتی در آن بخش متعادل شود. همچنین، نباید از سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات و توسعه کشاورزی به‌صورت هدفمند و کارا غافل شد. در ادامه، به بررسی شاخص جهت‌گیری کشاورزی در برخی کشورها پرداخته می‌شود. در اینجا سعی بر این است که از دو دسته کشور با شاخص بالا و پایین که دارای کشاورزی مشابه کشاورزی ایران هستند و آمار آن‌ها در دسترس است، استفاده شود.

کشاورزی می‌تواند توسعه روستایی را تحریک کند و منجر به بهبود زیرساخت‌ها و خدمات در مناطق روستایی شود. درنهایت، با تمرکز بر کشاورزی ممکن است توجه بیشتری به شیوه‌های تولید پایدار صورت گیرد که می‌تواند نتایج زیست‌محیطی را بهبود بخشد، اما نباید از این نکته غافل شد که توسعه بخش کشاورزی یا سرمایه‌گذاری در این بخش نباید باعث فشار بر منابع شود.

اعمال کشاورزی فشرده اگر به‌طور پایدار مدیریت نشود، منجر به تخریب زمین، کمبود آب و از دست دادن تنوع زیستی می‌شود. بنابراین، درحالی‌که

نمودار ۴- کشاورزی با شاخص جهت‌گیری پایین از سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۲

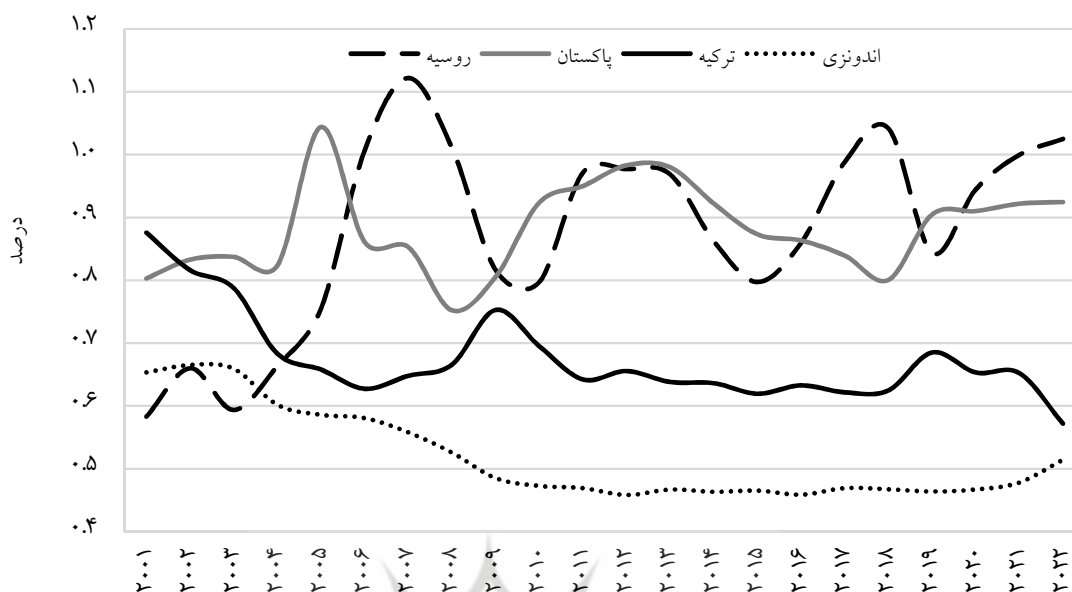

مأخذ: Food and Agriculture Organization, 2025

کشور را نسبت به میزان هزینه دولت به ارزش افزوده بخش کشاورزی در آن مورد بررسی قرار می‌دهد. به همین دلیل، شاخص جهت‌گیری کشاورزی در سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۲۲، در برزیل کمتر از افغانستان گزارش شده است.

همان‌طور که در نمودار بالا مشاهده می‌شود، کشورهای چین، برزیل، هند و افغانستان در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۲، دارای شاخص در بازه ۰/۲ و ۰/۶ هستند. میزان سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی در برزیل بیش از افغانستان است، اما این شاخص هر

نمودار ۵- کشاورزی با شاخص جهت‌گیری بالا از سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۲

مأخذ: Food and Agriculture Organization, 2025

۳- ملاحظات امنیت اقتصادی

«یکی از مسائل مهم اقتصاد در کشور، سرمایه‌گذاری‌های تولیدی است. تولید آن وقتی جهش پیدا می‌کند که سرمایه‌گذاری انجام بگیرد؛ البته سرمایه‌گذاری عمدتاً از سوی مردم باید انجام بگیرد - و دولت شیوه‌های مختلفش را برنامه‌ریزی کند - لکن در آنجایی که مردم یا انگیزه‌ای ندارند یا توانایی سرمایه‌گذاری ندارند، دولت هم می‌تواند در این میدان وارد بشود؛ نه به‌عنوان رقابت با مردم، بلکه به‌عنوان جایگزین مردم. آنجایی که مردم نمی‌آیند، دولت وارد میدان بشود و سرمایه‌گذاری کند» (پیام نوروزی مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز سال ۱۴۰۴). مهم‌ترین عوامل تولید در اقتصاد، سرمایه و نیروی کار است. سرمایه‌گذاری کارآمد در تولید باعث افزایش چندبرابری تولید و رونق اقتصاد در کشور خواهد شد. موانع موجود در مسیر

کشورهای روسیه، پاکستان، ترکیه و اندونزی جزو کشورهایی هستند که مخارج دولتی بیشتری در بخش کشاورزی نسبت به ارزش‌افزوده ایجادشده آن بخش در راستای سرمایه‌گذاری صرف می‌شود. همان‌طور که در نمودار بالا مشاهده می‌شود، اندازه این شاخص در روسیه در سال ۲۰۰۷ بیش از ۱ بوده است. شاید بتوان دلیل رتبه ۱ این کشور در صادرات گندم را بالا بودن سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی دانست.

سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی نقش بزرگی در تأمین امنیت غذایی- اقتصادی کشور دارد. این نقش زمانی پررنگ‌تر و اثرگذارتر خواهد شد که به‌صورت پایدار باشد.

نظرگرفتن افزایش جمعیت در سال‌های آتی، یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر امنیت غذایی خواهد بود. به‌طورکلی، سرمایه‌گذاری برای تولید، اثر مستقیم و مثبت بر امنیت غذایی دارد. همچنین، امنیت غذایی اثر معناداری بر امنیت اقتصادی کشور دارد.

برای دستیابی به هدف توسعه پایدار و پایان دادن به فقر و گرسنگی در دنیا، به سرمایه‌گذاری سالانه ۲۶۵ میلیارد دلار در سطح جهان نیاز است. ۱۴۰ میلیارد دلار از این سرمایه‌گذاری باید برای رسیدن به اهداف توسعه در بخش کشاورزی متمرکز شود. سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ۲/۵ تا ۳ برابر بیشتر از سرمایه‌گذاری در دیگر بخش‌های اقتصاد در افزایش درآمد فقرا مؤثر است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی نقش بزرگی در تأمین امنیت غذایی- اقتصادی کشور دارد. این نقش زمانی پررنگ‌تر و اثرگذارتر خواهد شد که به‌صورت پایدار باشد. سرمایه‌گذاری پایدار دولتی و غیردولتی سبب ایجاد اطمینان نه‌تنها در تولیدکنندگان، بلکه در مصرف‌کنندگان نیز می‌شود درحالی‌که سرمایه‌گذاری ناپایدار منجر به قطع معیشت کشاورزان و تولیدکنندگان و ایجاد نارضایتی در جامعه خواهد شد. سرمایه‌گذاری‌های پایدار همچنین، امنیت غذایی را به‌طور غیرمستقیم

سرمایه‌گذاری مانند بازده پایین در بلندمدت، فقدان حمایت‌های مالی و غیرمالی از تولیدکنندگان، تورم بالا در اقتصاد و... انگیزه مشارکت مردم برای سرمایه‌گذاری را به‌شدت کاهش می‌دهد. از دیگر عوامل مؤثر بر کاهش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی را می‌توان بوروکراسی اداری در سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی و وجود تحریم‌های اقتصادی در سرمایه‌گذاری خارجی برشمرد.

سرمایه‌گذاری در نوآوری کشاورزی به‌طور عمده‌ای امنیت غذایی را از طریق رشد بهره‌وری مواد غذایی افزایش می‌دهد. افزایش سرمایه‌گذاری منجر به بهبود فنون کشاورزی، توسعه زیرساخت‌ها (آبیاری و ذخیره‌سازی) و دسترسی به منابع بهتر می‌شود. درنهایت، سرمایه‌گذاری کارآمد باعث افزایش عملکرد محصول و کاهش تلفات پس از برداشت می‌شود. این به‌نوبه خود سبب افزایش دسترسی فیزیکی و اقتصادی مردم به مواد غذایی می‌شود. افزون‌براین، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه برای ایجاد محصولات مقاوم در برابر آب‌وهوا و شیوه‌های کشاورزی پایدار برای امنیت غذایی طولانی‌مدت به‌ویژه در مواجهه با تغییرات آب‌وهوا و نیازهای غذایی در حال تکامل، کلیدی است.

چنین سرمایه‌گذاری‌هایی، فرصت‌های اقتصادی را در جوامع روستایی ایجاد می‌کند و سبب مهاجرت معکوس خواهد شد. با توجه به آنچه گفته شد، می‌توان گفت سرمایه‌گذاری با در

طریق توافق‌نامه‌های تجاری بین‌المللی، انگیزه سرمایه‌گذاری در این بخش را افزایش دهند. این اقدامات سبب بهبود بهره‌وری در مزارع کوچک‌مقیاس، تأمین امنیت غذایی و تحریک رشد اقتصادی می‌شود.

- سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه بخش کشاورزی: امروزه بخش کشاورزی کشور، بخش پذیرنده فناوری‌های عرضه‌شده توسط کشورهای توسعه‌یافته شده است. برای مثال، سیستم‌های آبیاری، ماشین‌های برداشت محصولات، ابزارهای کاشت و داشت محصولات و... حاصل تحقیق و توسعه کشورهای توسعه‌یافته است. دیگر کشورها سعی در توسعه تحقیقات خود بر اساس نیاز کشور خود دارند. برای مثال، کشورهای ثروتمند به دلیل کمبود نیروی کار در بخش کشاورزی، به دنبال توسعه ماشین‌آلات این بخش با کمترین دخالت انسان و کنترل از راه دور هستند درحالی‌که هدف در کشورهای در حال پیشرفت به دلیل بالا بودن نیروی کار، باید ایجاد اشتغال و تخصصی‌گرایی آنان باشد. بنابراین، طبیعی است که فناوری‌های روز دنیا که در کشور مبدأ دارای کارایی بالایی است، در کشور ما، اثربخشی لازم را نداشته باشد. این موضوع حتی پس از بومی‌سازی فناوری‌ها نیز اتفاق افتاده است. نکته حائز اهمیت این است که در بودجه سال ۱۴۰۴، اشاره‌ای به سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات نشده است. بنابراین، با تخصیص ردیف بودجه مربوط، ضروری است مجموعه دولت به‌ویژه وزارت جهاد کشاورزی و

از طریق افزایش درآمد روستایی افزایش می‌دهد. افزون‌براین، سرمایه‌گذاری کارآمد و پایدار کشاورزی با تأثیرات گسترده مثبت بر دسترسی به بازار و سیاست‌های تجاری، نقش مهمی در شکل‌دهی به پویایی زنجیره‌های تأمین ایفا می‌کند. به‌طور خلاصه می‌توان گفت سرمایه‌گذاری پایدار به معنای درآمد پایدار تولیدکننده و روستاهای آبادتر و کشاورزی مدرن‌تر است. در ادامه، در راستای تأمین امنیت غذایی کشور با سرمایه‌گذاری کارآمد و پایدار برای تولید، پیشنهادها زیر ارائه می‌شود.

- سرمایه‌گذاری برای تولید در مزارع کوچک‌مقیاس و ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی: مجموعه دولت می‌تواند سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی را از طرق مختلف افزایش دهد. یارانه برای کود، آبیاری و ماشین‌آلات برای مزارع کوچک‌مقیاس از جمله مواردی است که وزارت جهاد کشاورزی می‌تواند هزینه‌های کشاورزان و تولیدکنندگان را کاهش دهد. بهبود زیرساخت‌ها مانند جاده‌ها و تأسیسات ذخیره‌سازی می‌تواند تلفات و هدررفت را پس از برداشت کاهش دهد. عوامل متعددی در چرخه تولید و ظرفیت‌های موجود در سرمایه‌گذاری دولتی سبب ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری خصوصی خواهد شد. پیشنهاد می‌شود مجموعه دولت اعم از وزارت جهاد کشاورزی، سازمان برنامه و بودجه و بانک مرکزی با ارائه دسترسی به اعتبار و بیمه برای کاهش خطرات مالی کشاورزان و ترویج صادرات محصولات کشاورزی از

آموزه‌هایی برای ایران. ماهنامه علمی «امنیت اقتصادی»، ۱۲(۴)، ۶۹-۷۲.

- <https://www.fao.org/home/en>

- <https://amar.org.ir/statistical-information>

- Food and Agriculture Organization of the United Nations, Supporting Responsible Investments in Agriculture and Food Systems (RAI), (<https://www.fao.org/in-action/responsible-agricultural-investments/news/detail/ru/c/1364817/>).

- Principles for responsible investment in agriculture and food systems (2014).

Committee on World Food Security.

متولی اصلی آن سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، در راستای افزایش تولید از مسیر افزایش بهره‌وری و کارایی عوامل تولید، سرمایه‌گذاری مکفی در تحقیق و توسعه این بخش را در اولویت قرار دهند. گفتنی است همکاری دیگر دستگاه‌های مرتبط مانند سازمان برنامه و بودجه در این مسیر بسیار کارآمد خواهد بود.

- سرمایه‌گذاری در کشاورزی دانش‌بنیان:

یکی از مسیرهای جذب سرمایه‌گذار بخش خصوصی و افزایش بهره‌وری در تولید، افزایش سرمایه‌گذاری در ارتقای کیفیت کشاورزی دانش‌بنیان است. در چند سال گذشته با هدف گسترش شرکت‌های دانش‌بنیان، تنها تعداد این شرکت‌ها بدون نظارت و برنامه‌ریزی در کشور افزایش یافته است. سرمایه‌گذاری هدفمند و کارآمد به وسیله مجموعه دولت در شرکت‌های دانش‌بنیان بر اساس میزان فعالیت و ارزش افزوده ایجادشده توسط آن شرکت برای کشور می‌تواند سبب توسعه کشاورزی دانش‌بنیان و افزایش جذب سرمایه‌گذاری‌های خصوصی و دولتی شود.

منابع

- پیام نوروزی مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز سال، ۱۴۰۴.

<https://www.leader.ir/fa/content/28090>

- زارعی، نسیمه. (۱۴۰۳). تجارب جهانی در خصوص سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و